

رابطه صفات شخصیتی و خلاقیت در نوجوانان

منیر کلانتر قریشی¹

رقیه عین الله زادگان²

فریبرز درتاج³

تاریخ دریافت: 90/10/5 تاریخ پذیرش: 91/2/10

چکیده

در این پژوهش برای بررسی رابطه بین صفات شخصیتی با خلاقیت با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، 125 نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع پیش‌دانشگاهی شهر تهران انتخاب شدند. سپس پرسشنامه‌های شخصیت ان ای بی⁴، خلاقیت عابدی را تکمیل کردند. داده‌های به دست آمده با آزمون‌های همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیره تحلیل شدند. نتایج نشان داد که وجدانی بودن، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری با خلاقیت رابطه مستقیم، معنادار و روان رنجور خویی با خلاقیت رابطه معکوس و معنادار دارند. از بین صفات شخصیتی، تنها وجدانی بودن و روان رنجورخویی به طور معنادار توان پیش‌بینی خلاقیت را دارند.

واژگان کلیدی: صفات شخصیتی، خلاقیت، نوجوانان.

1- کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. monir_esfahan@yahoo.com

2- کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. m_r_sazegar@yahoo.com

3- دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی. f_dortaj@yahoo.com

مقدمه

شخصیت سازه پیچیده‌ای است که تاکنون توافق در رابطه با ساختار آن به دست نیامده است (مایت لند¹ و همکاران، 2009). در بحث شخصیت دو دیدگاه مهم وجود دارد، دیدگاه موقعیت‌گرا که شکل‌گیری شخصیت را به عوامل موقعیتی منسوب می‌داند و دیدگاه صفت‌گرا که در آن شخصیت آدمی به عوامل درونی و وراثتی نسبت داده می‌شود. با تلفیق این دو نظریه می‌توان شخصیت را به صورت مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و صفات که الگوهای نسبتاً پایدار پاسخ آدمی به موقعیت‌ها را تبیین می‌کند، تعریف نمود (مورفی و شافر²، 1993).

«در مطالعات مربوط به دیدگاه صفت، سؤال اساسی این است که چند بُعد بنیادی برای توصیف تفاوت‌های فردی در شخصیت لازم است؟ تحقیقات دهه‌های گذشته پیشرفت قابل توجهی در این زمینه با استفاده از مدل‌های سلسله‌مراتبی به دست آورده‌اند. یکی از نمونه‌های کاملاً شناخته شده این مدل‌ها، پنج بزرگ³ است (گلدبرگ⁴، 1981؛ مک کری و کاستا⁵، 1999) که شامل گشودگی به تجربه⁶ (ا)، وجدانی بودن⁷ (سی)، برون‌گرایی⁸ (ای)، توافق‌پذیری⁹ (ای)، و روان‌رنجورخویی¹⁰ (ن) می‌باشد» (لیندن، نیجن هویس و بیکر¹¹، 2010).

«هر عامل مرکب از شش صفت شخصیتی در سطح پایین‌تر است که از این قرارند: گشودگی به تجربه (خیال‌بافی، زیبایی‌شناسی، احساسات، فعالیت‌ها، ایده‌ها و ارزش‌ها)، وجدانی بودن (شایستگی، نظم، وظیفه‌شناسی، کوشش برای پیشرفت، خویشتنداری، و تأمل)، برون‌گرایی (گرمی، گروه‌جویی، خودابرازی، فعال بودن، هیجان‌خواهی، و هیجان‌ثابت)، توافق‌پذیری

-
۱. Maitland
  ۲. Murphy & Shofer
  ۳. Big five
  ۴. Goldberg
  ۵. McCare & Costa
  ۶. Openness to experience
  ۷. Conscientiousness
  ۸. Extraversion
  ۹. Agreeableness
  ۱۰. Neuroticism
  ۱۱. Linden, Nijenhuis, & Bakker

(اعتماد، درستی، نועدوستی، اجابت، فروتنی و مهربانی)، و روان‌رنجورخویی (اضطراب، خشونت، افسردگی، کمرویی، تکانشگری، و آسیب‌پذیری). نقطه مقابل روان‌رنجورخویی، پایداری هیجانی نامیده می‌شود که شامل آرامش، ملایمت، خوش‌بینی اطمینان، احتیاط و استحکام است» (کاستا و مک کری، 1992؛ به نقل از راشتون¹ و همکاران، 2008).

«این عوامل بنیادی می‌توانند تفاوت‌های فردی در گستره وسیعی از زمینه‌ها شامل سلامت روانی، رضایت شغلی و عملکرد کاری را پیش‌بینی کند و توضیح دهند» (جاد، هلر و مونت²، 2002).

«امروزه انفجار اطلاعاتی و الکترونیکی و انفجار دانش، امکان پیش‌بینی دانش‌های لازم برای برخورد مؤثر با شرایط محیطی را با مشکل رو به رو ساخته است. بنابراین اندیشمندان و محققان راه چاره را در توجه به خلاقیت و توانمندی فکری بشر دانسته‌اند» (رنزولی، 1993؛ به نقل از حسینی، 1386).

با این وجود، این سازه مهم مربوط به تفاوت‌های فردی تاکنون توجه کمی را در مقایسه با سازه‌ای مانند هوش دریافت کرده است. کمیابی مطالعات در این زمینه می‌تواند با مشکلاتی که در تعریف و اندازه‌گیری خلاقیت به عنوان متغیر وابسته وجود دارد، مرتبط باشد (باتی و فیورنهام³، 2006).

«به‌رغم اهمیت کاربردی، ماهیت چند بعدی خلاقیت، تعریف و اندازه‌گیری آن را با مشکل مواجه ساخته است (رانکو⁴، 2004)، در واقع بیشتر از 60 تعریف از خلاقیت وجود دارد، دارد، بدون آنکه توافقی در مورد موثق بودن یک تعریف یا اندازه‌گیری عملیاتی وجود داشته باشد» (فیورنهام و بختیار⁵، 2008).

۱. Rushton

۲. Judge & Heller

۳. Batey & Furnham

۴. Runco

۵. Bachtiar

«با این حال، می‌توان گفت که خلاقیت بیشتر در ارتباط با مفاهیم تازگی و سودمندی تعریف شده است (پلاکر¹ و همکاران، 2004؛ به نقل از باتی، فیورنهام و سافولینا، 2010). یعنی تازگی و سودمندی تولید یک ایده یا محصول به عنوان یک ویژگی اصلی خلاقیت پذیرفته شده است» (بارون²، 1995؛ مامفورد، 2003؛ به نقل از باتی، فیورنهام و سافولینا، 2010).

«پژوهش‌های هم‌رأی در زمینه خلاقیت پیشنهاد می‌کنند که خلاقیت فردی بر پایه چند مؤلفه استوار خواهد بود» (باتی و فیورنهام، 2006؛ گیلفورد³، 1950؛ و رانکو، 2004). این مؤلفه‌ها عبارتند از: توانایی خلاقیت، عوامل شخصیتی (فیست⁴، 1998)، سبک‌شناختی (والاس⁵، 1961) و انگیزش (مازلو⁶، 1971). با این وجود توافق زیادی بر سر تفاوت‌های فردی فردی مرتبط با نیز وجود دارد (باتی، 2007؛ به نقل از، باتی، فیورنهام و سافولینا، 2010).

«بدنه رشد یافته تحقیقات بررسی رابطه بین شخصیت و خلاقیت، یافته‌های استوای را به دست داده است» (باتی و فیورنهام، 2006). «مطالعات فراتحلیلی نشان داده‌اند که روان رنجور خوبی، برونگرایی و گشودگی ارتباط مثبتی با خلاقیت دارند، در حالی که توافق پذیری و وجدانی بودن به طور منفی با خلاقیت مرتبط هستند» (فیست، 1998). همچنین نشان داده شده که سیالی تفکر واگرا با برونگرایی و گشودگی به طور مثبت و با توافق‌پذیری به طور منفی در ارتباط است (چامورو-پرموزیک و ریچنباچر⁷، 2008؛ فیورنهام و بختیار، 2008؛ و فیورنهام و همکاران، 2008)، و نیز نرخ تفکر واگر به روان رنجورخویی و توافق‌پذیری به طور منفی و همچنین برونگرایی و گشودگی مرتبط است (فیورنهام و همکاران، 2009).

۱. Plucker

۲. Baron

۳. Gilford

۴. Feist

۵. Wallace

۶. Maslow

۷. Chamorro-Premuzic & Reichenbacher,

هنگام ارزیابی از طریق استفاده از سیاهه، پیشرفت اخلاقیات نیز نشان داده شده است که برونگرایی و گشودگی ارتباط مثبت با اخلاقیات دارند (کارسون^۱ و همکاران، ۲۰۰۵؛ فیورنهام و بختیار، ۲۰۰۸؛ و فیورنهام و همکاران، ۲۰۰۸). خودسنجی اخلاقیات نشان داده که پایداری هیجانی و گشودگی (فیورنهام و همکاران، ۲۰۰۸) و همچنین برونگرایی (فیورنهام و بختیار، ۲۰۰۸) پیش بینی کننده اخلاقیات هستند.

فرضیه‌سازی چگونگی ارتباط نمره کلی اخلاقیات با برخی از متغیرهای شخصیتی کار مشکلی است، زیرا روان رنجور خوبی نشان داده است که هم به طور مثبت و هم منفی با اندازه‌های متفاوتی از اخلاقیات در ارتباط است. با این وجود رابطه معنادار مثبت بین اخلاقیات با برونگرایی و گشودگی و ارتباط منفی بین اخلاقیات با توافق‌پذیری و وجدانی بودن به دست آمده است (باتی، فیورنهام و سافیولینا، ۲۰۱۰).

این در حالی است که در برخی از پژوهش‌ها مانند پژوهش پاشاشریفی که در سال ۱۳۸۳ و سجادی در سال ۱۳۸۴ به انجام رسید. علاوه بر یافتن رابطه مثبت بین اخلاقیات با برونگرایی و گشودگی، بین اخلاقیات با وجدانی بودن به تجربه نیز رابطه مثبت به دست آمده است، ضمن این که بین اخلاقیات با توافق‌پذیری و روان رنجور خوبی رابطه معناداری مشاهده نشده است، این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش‌هایی که پیشتر ذکر شد، تناقض دارند.

بنابراینچه بیان گشت، مشخص می‌گردد که در بررسی روابط موجود بین صفات شخصیتی با اخلاقیات نتایج متفاوت و گاه متناقضی به دست آمده که به نظر می‌رسد این تناقض‌ها به علت متفاوت بودن جامعه پژوهش و روش پژوهش باشد، به همین دلیل در این پژوهش سعی شده است که روابط موجود بین صفات شخصیتی و اخلاقیات در جامعه نوجوانان ایرانی مورد بررسی قرار گیرد و به این سؤال پاسخ داده شود که، آیا بین صفات پنج‌گانه شخصیت با اخلاقیات در دانش آموزان دختر مقطع پیش دانشگاهی رابطه وجود دارد؟

۱. Carson

روش

در این پژوهش به منظور بررسی رابطه بین صفات شخصیتی و خلاقیت در نوجوانان، ابتدا تعداد 125 نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع پیش‌دانشگاهی شهر تهران به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند که پس از اخذ مجوز از شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به منظور انجام تحقیقات در ناحیه مورد نظر، نخست به اداره آموزش و پرورش ناحیه مورد نظر جهت اخذ معرفی‌نامه و سپس به مدارس انتخاب شده جهت اجرای پرسشنامه‌ها مراجعه شد. پس از ارائه توضیحات و توجیه مسئولان مدارس و جلب همکاری آنها و دادن اطمینان به آزمودنی‌ها در مورد پژوهشی بودن صرف تحقیق و محرمانه باقی ماندن اطلاعات و همچنین ارائه توضیحات لازم به دانش‌آموزان در جهت تکمیل نمودن پرسشنامه‌ها، صفات شخصیتی توسط پرسشنامه شخصیت ان ایی اُ و خلاقیت توسط پرسشنامه خلاقیت عابدی سنجیده شد.

ابزار پژوهش

ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده در پژوهش حاضر، دو پرسشنامه صفات شخصیتی ان ایی اُ و خلاقیت عابدی هستند که در ذیل معرفی می‌گردند:

پرسشنامه شخصیت (ان ایی اُ):

فرم اصلی این پرسشنامه 240 سؤال دارد. فرم دیگر آن به نام NEO-FFI دارای 60 سؤال است و برای پنج عامل اصلی شخصیت به کار می‌رود. اگر وقت آزمون خیلی محدود و فقط دستیابی به اطلاعات کلی از شخصیت کافی باشد، از این فرم استفاده می‌شود. این پرسشنامه از نوع قلم کاغذی است و آزمودنی به هر پرسش در یک مقیاس پنج درجه‌ای به صورت کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، و کاملاً موافقم پاسخ می‌دهد. در پژوهش حاضر از این فرم استفاده شده است. برای کسب ضریب پایایی با استفاده از روش بازآزمایی، NEO-FFI

روی □ نفر از دانشجویان به فاصله سه ماه اجرا گردید و ضرایب 0/83، 0/75، 0/80، 0/79 و 0/79 به ترتیب برای عوامل ان، ایی، ا، ایی و سی به دست آمد (گروسی، 1380؛ به نقل از محمدی، 1386). کاستا و مک کری به منظور محاسبه روایی آزمون، همبستگی بین گزارش‌های شخصی و ارزیابی همسالان را در یک نمونه 250 نفری بررسی نمودند و همبستگی 0/30 تا 0/65 را به دست آوردند (گروسی، 1380؛ به نقل از محمدی، 1386).

پرسشنامه خلاقیت عابدی

یک آزمون 60 سؤالی سه گزینه‌ای است که در سال 1996 م. توسط اونیل¹، عابدی و اسپیل برگر² تنظیم شد. در این آزمون برای گزینه (الف) صفر نمره، برای گزینه (ب) یک نمره و برای گزینه (ج) دو نمره در نظر گرفته می‌شود. مجموع این نمرات، نمره کل تفکر خلاق فرد را نشان می‌دهد. ضرایب همبستگی روایی بین چهار نمره آزمون خلاقیت تورنس³ و چهار نمره آزمون خلاقیت عابدی از 0/15 تا 0/41 است و اعتبار آزمون خلاقیت عابدی در چهار میزان فرعی آن به در دامنه 0/61 تا 0/75 است (احمدی، 1386).

یافته‌ها

در این پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی روابط بین متغیرهای تحت بررسی و از رگرسیون چند متغیره برای بررسی توان پیش بینی متغیرها استفاده شد. نتایج به دست آمده از قرار زیر است:

جدول 1. مقادیر توصیفی و ضرایب همبستگی مربوط به صفات شخصیتی و خلاقیت

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	خلاقیت	سطح معناداری
خلاقیت	71/26	14/12	-	-
برونگرایی	37/86	7/99	0/770	0/391

۱. Oneil
۲. Spielberger
۳. Torrance

0/001	0/353	6/78	39/80	توافق پذیری
0/006	0/431	4/68	39/34	وجدانی بودن
0/001	0/331	6/90	43/21	گشودگی به تجربه
0/001	-0/338	6/22	39/58	روان رنجور خوبی

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌گردد، صفات شخصیتی توافق‌پذیری، وجدانی بودن و گشودگی به تجربه با خلاقیت رابطه مستقیم و معنادار و صفت شخصیتی روان رنجور خوبی با خلاقیت رابطه معکوس و معنادار دارند.

به منظور ارزیابی توانایی پیش‌بینی خلاقیت از طریق ویژگی‌های شخصیتی از رگرسیون چندمتغیره با ورود همزمان استفاده شد. تحلیل‌های مقدماتی انجام شد تا اطمینان حاصل شود که هیچ نوع تخطی از مفروضه‌های به‌هنجاری، خطی بودن، هم خطی چند متغیره و همگنی پراکنشی صورت نگرفته است. بررسی مدل نشان داد که مجموع واریانس تبیین شده به وسیله کل مدل 32/6% است. معناداری مدل در جدول 2 ارائه شده است.

جدول 2. تحلیل واریانس یک طرفه جهت بررسی معناداری مدل رگرسیون چند متغیره برای پیش‌بینی

خلاقیت از طریق ویژگی‌های شخصیتی

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	میزان F	سطح معناداری
رگرسیون	8065/625	5	1613/125	11/516	0/001
باقیمانده	16668/662	119	140/073		

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F به دست آمده، می‌توان مطرح نمود که ارتباط معناداری بین ویژگی‌های شخصیتی با خلاقیت در سطح معناداری 0/001 مشاهده می‌شود. به عبارت دیگر توان پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از طریق ویژگی‌های شخصیتی وجود دارد. از این رو جهت شناسایی و تبیین ضرایب رگرسیون، ضروری است تا جدول ضرایب رگرسیون عنوان شود.

جدول 3. ضرایب رگرسیون مرتبط با پیش بینی خلاقیت از طریق ویژگی های شخصیتی

متغیر ملاک	مقدار ثابت	متغیرهای پیش بین	B	β	t	سطح معناداری
برونگرایی			-0/198	-0/087	-1/066	0/289
توافق پذیری			0/329	0/158	1/719	0/088
وجدانی بودن			1/138	0/377	4/795	$\tilde{0}/1$
گشودگی به تجربه			0/254	0/124	1/384	0/169
روان رنجور خوبی			-0/386	-0/218	-2/367	$\tilde{0}/\square$

با توجه به ضرایب رگرسیون چند متغیره با روش ورود همزمان، می توان گفت بین ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی و خلاقیت و همچنین بین ویژگی شخصیتی وجدانی بودن و خلاقیت در سطح $0/05 < p$ رابطه معنادار مشاهده می شود. لازم به ذکر است از آنجایی که میزان ضریب بتا برای این متغیرها به ترتیب $-0/218$ و $0/377$ است، بنابراین می توان گفت که ویژگی شخصیتی وجدانی بودن قوی ترین سهم یگانه را در تبیین خلاقیت و بیشترین توان پیش بینی خلاقیت را در این مدل دارد و پس از آن ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی قرار می گیرد. با توجه به ضرایب همبستگی جزیی این متغیرها که به ترتیب $-0/178$ و $0/361$ است، با به توان دو رساندن این مقادیر درمی یابیم که ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی به تنهایی 3% واریانس نمره خلاقیت و ویژگی شخصیتی وجدانی بودن به تنهایی 13% واریانس نمره خلاقیت را تبیین می کنند و یا: خلاقیت = $24/884 - (0/386 \times \text{روان رنجور خوبی}) + (1/138 \times \text{وجدانی بودن})$.

بحث و نتیجه گیری

با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده و مراجعه به جداول مربوطه مشخص می شود که:

- 1- رابطه معناداری بین صفت شخصیتی برونگرایی با خلاقیت در سطح $0/05 < p$ وجود ندارد. این یافته با پژوهش های فیست (1998)، باتی و همکاران (2009)، چامورو- پرموزیک و ریچنباچر (2008)، فیورنهام و بختیار (2008)، فیورنهام و همکاران (2008)، فیورنهام و

همکاران (2009)، کارسون و همکاران (2005)، سجادی (1384)، جوکار والبرزی (1389) همخوانی ندارد.

در تبیین نتیجه به دست آمده می‌توان چنین بیان کرد که احتمالاً از آنجایی که افراد گروه نمونه این پژوهش دختران مقطع پیش دانشگاهی هستند، هم به واسطه سن و مقطع تحصیلی و هم به واسطه جنسیت خود از حساسیت به نسبت بالایی در روابط خود برخوردارند. آن دسته از این افراد که ویژگی برونگرایی بالایی دارند بیشتر از بقیه به حفظ روابط و تعلق به گروه و تجربه کردن هیجانات مثبت گرایش دارند. از آنجایی که خلاقیت نوعی متفاوت بودن را می‌طلبد و آنها متفاوت بودن که به همراه طرد شدن است را نمی‌خواهند و همچنین بروز رفتارهای خلاقانه در این سن ممکن است از سوی همسالان و حتی بقیه افراد پذیرفته نشود و حتی مورد تمسخر قرار گیرد بنابراین، این افراد گرایشی به خلاقیت و خلاق بودن از خود نشان نمی‌دهند تا از جدا افتادن از دیگران و تجربه کردن موقعیت‌ها و هیجانات منفی در امان بمانند و از معاشرت با بیشتر همسالان و حتی بزرگسالان محروم نشوند.

2- صفت شخصیتی توافق‌پذیری با خلاقیت رابطه مستقیم و معنادار در سطح $0/05 < p$ دارد. این نتیجه با نتایج حاصل از پژوهش‌های فیست (1998)، باتی و همکاران (2009)، چامورو- پرموزیک و ریچنباچر (2008)، فیورنهام و بختیار (2008)، فیورنهام و همکاران (2008)، فیورنهام و همکاران (2009)، کارسون و همکاران (2005)، باتی، فیورنهام و سافیولینا (2010)، سجادی (1384) همخوانی ندارد و با پژوهش‌های جعفرنژاد و همکاران (1383)، جوکار و البرزی (1389) همخوان است.

توافق‌پذیری با صفات اعتماد، درستی، ناعدوستی، اجابت، فروتنی و مهربانی همراه است. از آنجایی که نوجوان توافق‌پذیر بیشتر به دیگران می‌اندیشد و در جهت برآورده کردن نیازهای دیگران تلاش می‌کند و بقیه افراد را بر خود مقدم می‌شمارد و همواره به دنبال یافتن راه‌هایی برای رسیدن به این منظور است، خلاق بودن را به عنوان شیوه‌ای که او را در رسیدن به این

هدف یاری می‌رساند در نظر می‌گیرد و از توان خود در این زمینه بهره می‌برد بنابراین، از خلاقیت در جهت بهبود وضعیت دیگران بهره می‌جوید.

3- صفت شخصیتی وجدانی بودن با خلاقیت رابطه مستقیم و معنادار در سطح $0/05 < p$ دارد. وجدانی بودن در بین صفات شخصیتی بیشترین توان پیش‌بینی را برای خلاقیت دارا می‌باشد. از جمله پژوهش‌های همخوان با این یافته می‌توان به تحقیقات پاشاشریفی (1383) و سجادی (1384) اشاره کرد. از طرفی نتیجه پژوهش حاضر با یافته‌های تحقیقات فیست (1998) و باتی، فیورنهام و سافیولینا (2010) همخوانی ندارد.

به طور کلی، وجدانی بودن با صفات شایستگی، نظم، وظیفه‌شناسی، کوشش برای پیشرفت، خویشت‌نداری، و تأمل همراه است. احتمالاً آن دسته از افراد گروه نمونه در این پژوهش یعنی دختران مقطع پیش دانشگاهی که در وجدانی بودن نمره بالایی کسب نموده‌اند، به واسطه وظیفه‌شناسی بالا، احساس شایستگی و کوشش برای پیشرفت و کمک به دیگران به دنبال راه‌های تازه و حل مسائل به شیوه‌های جدید هستند تا از این طریق ضمن عمل به وظایفی که برای خود قائلند، به دیگران نیز کمک نموده و به پیشرفت بیشتری نیز دست یابند. آنها به دلیل احساس وظیفه و به حکم وجدان و آرمان‌های خاص دوران نوجوانی و تفکر انتزاعی خود، نمی‌توانند نسبت به مسائل پیرامون خود بی‌تفاوت باشند، لذا برای حل مشکلات خود و دیگران و همچنین حرکت به سمت جلو برای رسیدن هر چه زودتر و موفقیت‌آمیزتر به اهداف تعیین شده‌ای که نسبت به آنها احساس مسئولیت می‌کنند، از پاننشسته، ناامید نشده و به دنبال راهکارهای جدید و مؤثر می‌گردند. بدین ترتیب از خلاقیت بالایی برخوردار می‌باشند بنابراین، این صفت شخصیتی می‌تواند پیش‌بینی کننده نسبتاً قوی برای خلاقیت در این قبیل افراد باشد.

4- صفت شخصیتی گشودگی به تجربه با خلاقیت در سطح $0/05 < p$ رابطه مستقیم و معنادار دارد. این نتیجه با نتایج حاصل از پژوهش‌های فیست (1998)، باتی و همکاران (2009)، چامورو- پرموزیک و ریچناچر (2008)، فیورنهام و بختیار (2008)، فیورنهام و همکاران

(2008)، فیورنهام و همکاران (2009)، کارسون و همکاران (2005)، باتی، فیورنهام و سافیولینا (2010)، سجادی (1384)، جوکار والبرزی (1389) همخوانی دارد.

به طور کلی گشودگی به تجربه با خیالبافی، زیبایی‌شناسی، احساسات، فعالیت‌ها و ایده‌ها ارتباط مستقیم دارد. خلاقیت نیز به معنای ابداع، نوآوری، ایجاد و آفرینندگی است و به صورت توانایی شخص در ایجاد ایده‌ها، نظریه‌ها، بینش‌ها یا اشیای جدید و نو و بازسازی مجدد در علوم و سایر زمینه‌هاست که به وسیله متخصصان به عنوان پدیده‌ای ابتکاری قلمداد گردد و از لحاظ علمی، زیبایی‌شناسی، فناوری و اجتماعی با ارزش باشد، تعریف شده و ترکیبی از قدرت ابتکار، انعطاف‌پذیری و حساسیت است بنابراین ارتباط میان گشودگی به تجربه که به استقبال چیزهای جدید و متفاوت رفتن را به همراه دارد با خلاقیت که به وجود آوردن چیزهای تازه، نو، جدید و متفاوت است ارتباط تنگاتنگ بسیار واضحی وجود دارد.

5- صفت شخصیتی روان رنجور خوئی با خلاقیت رابطه معکوس و معنادار در سطح $0/05 < p$ دارد. همچنین روان رنجور خوئی از توان پیش‌بینی‌کنندگی معنادار برای خلاقیت برخوردار است. بدین ترتیب که پایین بودن این ویژگی می‌تواند خلاقیت را پیش‌بینی کند. از پژوهش‌های همخوان در این زمینه می‌توان به تحقیقات فیورنهام و همکاران (2008)، فیورنهام و همکاران (2009)، جوکار والبری (1389) و از پژوهش‌های ناهمخوان به تحقیقات فیست (1998)، پاشا شریفی (1383) و سجادی (1384) اشاره کرد.

روان رنجورخوئی به طور عمومی به تجربه عواطف منفی چون ترس، غم، دستپاچگی، عصبانیت، احساس گناه، نفرت، اضطراب، خشونت، افسردگی، کمرویی، تکانشگری و آسیب‌پذیری اشاره دارد. نقطه مقابل روان رنجورخوئی، پایداری هیجانی نامیده می‌شود و شامل آرامش، ملایمت، خوش‌بینی، اطمینان، احتیاط و استحکام است. این افراد دارای ثبات عاطفی بوده، اغلب آرام و معقول هستند. کاملاً مشخص است، فردی که تکانشی عمل می‌کند و در مقابله با مشکلات به خشونت متوسل می‌شود، کمتر به دنبال حل مسائل و در نظر گرفتن دیدگاه‌های جدید است. چنین فردی در روابط و زندگی خود از نیروی تعقل و صبر خویش

کمک نگرفته و همواره به دنبال نتیجه‌های فوری با کمترین تلاش است. زمانی که به آنچه که می‌خواهد، نمی‌رسد و یا دچار تعارض می‌شود، عصبی می‌شود، احساس یأس و ناکامی به او دست می‌دهد و به رفتارهای روان آزرده متوسل می‌شود. پر واضح است که چنین فردی هیچ بهره‌ای از خلاقیت نبرده است. هرچه نمره در این ویژگی کمتر باشد، فرد آرام‌تر، مقبول‌تر، مستحکم‌تر، عاقل‌تر و خلاق‌تر است.

محدود بودن جامعه آماری به شهر تهران، و محدود بودن پژوهش به یک مقطع تحصیلی، یک جنس و همچنین یک مقطع زمانی، تعمیم‌پذیری نتایج را با مشکل مواجه می‌سازد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابه در شهرهای دیگر، مقاطع تحصیلی و سنین دیگر، زمان‌های دیگر و هر دو جنس جهت مقایسه و تعمیم‌پذیری نتایج انجام پذیرد.

منابع فارسی

- احمدی، محسن. (1386). هنجاریابی آزمون تفکر خلاق تورنس برای دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روان شناسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین.
- پاشا شریفی، حسن. (1383). رابطه خلاقیت و ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان دبیرستان‌های تهران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. 7، صص 32-11.
- جوکار، بهرام؛ البرزی، محبوبه. (1389). رابطه ویژگی‌های شخصیت با خلاقیت هیجانی و خلاقیت شناختی. فصلنامه مطالعات روان‌شناختی، 6(1)، صص 110-89.
- سجادی، علی. (1384). بررسی رابطه بین سنخ‌های شخصیت و خلاقیت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه آزاد تهران مرکز.
- محمدی، شهناز. (1386). ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و سلامت عمومی دبیران مرد و زن شهر تهران. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، 1(3)، صص 63-50.

منابع لاتین

- Batey, M. and Furnham, A. (۲۰۰۶). Creativity, intelligence, and personality: a critical review of the scattered literature. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 133(۴), ۳۵۵-۴۲۹.
- Batey, M., Furnham, A. & Safiullina, X. (۲۰۱۰). Intelligence, general knowledge and personality as predictors of creativity. *Learning and Individual Differences*, Article in Press.
- Carson, S.H. Peterson, J.B. and Higgins, D.M. (۲۰۰۵). Reliability, validity, and factor structure of the creative achievement questionnaire. *Creativity Research Journal*, 17(1), ۳۷-۵۰.
- Chamorro-Premuzic, T. and Reichenbacher, L. (۲۰۰۸). Effects of personality and threat of evaluation on divergent and convergent thinking. *Journal of Research in Personality*, ۴۲(۴), ۱۰۹۵-۱۱۰۱.
- Linden, D., Nijenhuis, J., Bakker, A.B. (۲۰۱۰). The General Factor of Personality: A meta-analysis of Big Five intercorrelations and criterion-related validity study. *Journal of Research in Personality*, ۴۴, ۲۱۵-۲۳۷.
- Feist, G.J. (۱۹۹۸). A meta-analysis of personality in scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review*, ۲(۴), ۲۹۰-۳۰۹.
- Furnham, A. & Bachtiar, V. (۲۰۰۸). Personality and intelligence as predictors of creativity. *Personality and Individual Differences*, ۴۵(۷), ۶۱۳-۶۱۷.
- Furnham, A., Crump, J., Batey, M. and Chamorro-Premuzic, T. (۲۰۰۹). Personality and ability predictors of the "consequences" test of divergent thinking in a large non-student sample. *Personality and Individual Differences* ۴۶(۴), ۵۳۶-۵۴۰.
- Maitland, S.B., Nyberg, L., Backman, L., Nilsson, L.G., Adolfsson, R. (۲۰۰۹). On the structure of personality: Are there separate temperament and character factors? *Personality and Individual Differences*, ۴۷, ۱۸۰-۱۸۴.
- Rushton, J.P., Bons, T.A., Hur, Y.M. (۲۰۰۸). The genetics and evolution of the general factor of personality. *Journal of Research in Personality*, ۴۲, ۱۱۷۳-۱۱۸۵.